

Отже, у навчальному процесі школи у другій половині 60-х – 80-х рр. використовувався краєзнавчий підхід. Він знаходив своє втілення як в організаційних формах (збільшенні кількості уроків, які присвячувалися краєзнавчій тематиці; використанні екскурсійної форми навчання та практикумів на об'єктах рідного краю; запровадженні краєзнавчих факультативів), так і в методах (репродуктивних і творчих) діяльності. Таким чином, краєзнавчий підхід сприяв активізації педагогічного процесу, зростанню самодіяльності учнів, покращенню вивчення основ наук і, як підсумок, підвищенню якості навчально-виховної роботи школи у 60-х – 80-х рр. ХХ ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вагин А. А. Методика обучения истории в школе / А. А. Вагин. – М. : Педагогика, 1972. – 351с.
2. Географія і краєзнавство в школі / [за ред. М. П. Откаленка]. – К. : Радянська школа, 1971. – 144 с.
3. Держархів Сумської області, ф. Р-7608, оп. 1, спр. 140, 87 арк.
4. Держархів Сумської області, ф. Р-7548, оп. 1, спр. 26, 120 арк.
5. Держархів Харківської області, ф. Р-5197, оп. 3., спр. 13, 34 арк.
6. Жунусова К. Выбор и подготовка объектов местной фауны для использования на уроках зоологии / К. Жунусова // Биология в школе. – 1970. – № 4. – С. 57 – 59.
7. Краеведение и краеведческий подход в преподавании географии / [под ред. И. С. Матрусова]. – М. : Изд. АПН РСФСР, 1963. – 151 с.
8. Краеведческая работа в начальных классах. Из опыта работы / [сост. И. В. Соколова]. – М. : Просвещение, 1977. – 224 с.
9. Методика обучения истории в средней школе. Пособие для учителей. В 2-х ч. Ч. 2 / [Отв. ред. Н. Г. Дайри]. – М. : Просвещение, 1978. – 239 с.
10. Сафиуллин А. З. Географическое краеведение в общеобразовательной школе : Пособие для учителей / А. З. Сафиуллин. – М. : Просвещение, 1979. – 127 с.

УДК 947.7 +378.4

Плавуцька-Луценко Я. Ю.
Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

РОЗВИТОК ТА СТАНОВЛЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVI– НА ПОЧАТКУ XIX СТ.

У статті розкривається загальна історична ситуація стану вищої освіти на українських землях другої половини XVI – початку XIX століття.

Ключові слова: освіта, вища освіта в Україні.

Плавуцька Я. Ю. Развитие и становление высшего образования на украинских территориях во второй половине XVI – в начале XIX ст. В статье раскрывается общая ситуация состояния высшего образования на украинских территориях второй половины XVI – начала XIX столетия.

Ключевые слова: образование, высшее образование на Украине.

Plavutskaya, Yana. Development and becoming of higher education on ukrainian earth in II to half of XVI of - beginning of XIX of century. In the article the general historical situation of the state of higher education opens up on Ukrainian earth of the second half of XVI - beginning of XIX of century.

Key words: education, higher education on Ukraine.

Історія освіти в Україні тісно пов'язана з історією українського народу. Багатомісячне існування в стані роздробленості, під гнітом монголо-татарських орд, польських, литовських і угорських феодалів здійснило сильний вплив на розвиток освіти. У 2-ій половині XVI століття відбулися зміни в державно-адміністративному положенні значної частини українських земель.

Скориставшись ослабленням Великого князівства Литовського, який брав з 1558 р. участь у багаторічній війні з Росією, правлячі кола Польщі взяли курс на захоплення всіх українських земель. Навесні 1569 р. до складу Польського королівства було включено Волинське, Івано-франківське, Київське, Брацлавське воєводства. За Люблінською унією 1569 р. Польське королівство і Велике князівство Литовське об'єдналися в одну державу – Річ Посполиту. Остання продовжила війну з Росією, що підсилювало невдоволення широких народних мас, зокрема Білорусії і України, що тяжіли до Росії.

З метою зміцнення своїх суспільно-політичних та економічних позицій українські феодали переходили в католицизм і ополячувалися. Одночасно польська влада за участі українських магнатів посилено проводила колонізацію, насаджуючи католицизм. Частина вищого православного духовництва відповідно до Брестської унії 1596 р. проголосила об'єднання Православної Церкви на території Речі Посполитої (до неї входила велика частина України і Білорусії) з католицькою під верховенство папи римського. Польські магнати, шляхта і католицьке духовенство нехтували національними традиціями українського народу, гальмували розвиток української мови і культури. Таким чином, посилювалися національний і релігійний гніт і безправ'я народних мас. Зусилля польських властей були спрямовані на ослаблення прагнень українського і білоруського народів до возз'єднання їх з російським народом [5].

Незважаючи на те, що феодально-кріпосницький і національно-релігійний гніт був гальмом економічного і культурного розвитку українського народу, в 2-й половині XVI ст. і особливо в 1-й половині XVII ст. в Україні отримали подальший розвиток міста, як центри ремесла і торгівлі, посилювалися економічні зв'язки між окремими землями, виникали передумови для утворення єдиного національного ринку. Тривав процес розвитку української народності, зростала національна свідомість українського народу, розвивалася українська культура.

Для боротьби проти іноземного гніту, національних і релігійних утисків міське населення (частково і сільське) у XVI-XVII ст. організовувалось у братства. Останні відкривали школи, друкарні, навколо яких об'єднувалися культурні сили. Наприкінці XVI – на початку XVII ст. братські школи виникли у Львові (1585), у Києві (1615), Луцьку (1620), Вінниці, Немирові, Кам'янець-Подільському і в деяких інших містах. Викладання в цих навчальних закладах велось рідною мовою. Значна увага приділялася вивченню грецької, а пізніше латинської та польської мов (граматика, риторика). Крім того, вивчалась арифметика, астрономія, музика та богослов'я.

Поширенню освіти сприяло виникнення в Україні у II половині XVI ст. друкарства. Перша друкарня була відкрита у Львові, в ній надруковані у 1574 р. "Апостол" і "Буквар". У 1578 р. заснована Острозька друкарня, пізніше її обладнання перейшло до Львівської братської друкарні. До середини XVII ст. в Україні налічувалося 25 друкарень в 17 містах і селах: у Києві – Києво-Печерська друкарня, друкарні Т. Вербицького і С. Соболя, у Львові – М. Слезки і А. Желиборського, Чернігівська друкарня.

У 1632 році шляхом об'єднання Київської братської школи і Лаврської школи було створено перший вищий навчальний заклад в Україні – Києво-Могилянська колегія, в якій навчалися переважно діти української шляхти, старшини, духовенства, багатих міщан і козаків. Братські школи зіграли прогресивну роль у поширенні освіти і розвитку української культури, в боротьбі українського народу за звільнення від гніту польських феодалів, за об'єднання України з Росією.

Наприкінці XVII і у XVIII ст. значний вплив на розвиток науки й освіти в Україні надавала Києво-Могилянська колегія (1701 р., за царським указом вона отримала титул і права академії і стала називатися Київською академією), названа на честь свого проректора митрополита П. Могили. Навчання в ній носило переважно загальноосвітній характер. Курс навчання тривав 12 років і ділився на 8 класів: фару (підготовчий клас), інфиму (молодший клас), граматику, синтаксиму і вищі – поетику, риторіку, філософію і богослов'я. Студенти отримували мовну підготовку, знання мов: слов'янської, української літературної, грецької, латинської, польської, опановували поетичним і риторичним мистецтвом, вивчали класичну грецьку і римську і частково середньовічну літературу, історію, географію, філософію і богослов'я.

З часом в Київській академії були введені курс англійської, французької, німецької та старовірської мови, чиста і змішана математика (тригонометрія, фізика, астрономія, архітектура), а в останні роки існування академії були класи домашньої і сільській економіки і медицини. Значне місце відводилося художній і музичній освіті.

Брали в академію молодь усіх станів. У ній навчалися вихідці з Лівобережжя, Запоріжжя, Західної України, Закарпаття. Це сприяло єднанню українських земель. Щорічно тут отримували освіту від 500 до 2000 студентів. Вікових обмежень не було. Для бідних учнів при Академії існувала бурса. Київська академія була також важливим просвітницьким центром. Вона заснувала колегії в Гощі, Вінниці, Кременці, Чернігові, Харкові і Переяславі і постійно їм допомагала. Київська академія внесла значний внесок у зміцнення культурних зв'язків України з Росією і Білорусією. З 40-х рр. XVII ст. до заснування Московського університету в Києві отримувала освіту молодь з Москви, Воронежа, Вязьми, Саратова, Брянська, Калуги, Могильова.

Київська академія зіграла важливу роль у зміцненні культурних зв'язків українського народу з південнослов'янськими та іншими народами. Тут навчалися серби, чорногорці, болгары, молдавани, греки та інші. Академія підтримувала наукові зв'язки з просвітницькими центрами – Краковом, Галле, Магдебургом, Константинополем та іншими. Київська академія вплинула на організацію, зміст і методи навчання у багатьох навчальних закладах, зокрема в Чернігівському (заснований у 1700 р.), Харківському (1721) і Переяславському (1738) колегіумах, які були створені за зразком Києво-Могилянської колегії [2, 185].

Чернігівський колегіум – одне з найстаріших навчальних закладів на Лівобережній Україні. Заснований у 1700 р., його засновником був педагог, церковний діяч і письменник Іван Максимович. Чернігівський колегіум створений на базі славяно-латинської школи, переведеної з Новгород-Сіверського. Навчання тривало 6 років. У колегіумі викладали загальноосвітні предмети: латинську та грецьку мову, історію, географію, математику, філософію. У 1776 р. заклад було реорганізовано у духовну семінарію, що існувала до 1917 р. Харківський колегіум був заснований в 1721 р. в Білгороді як семінарія, в 1727 р. переведений до Харкова. У ньому вивчали грамматику, риторіку, філософію та інші предмети. У 1765 р. при ньому були відкриті додаткові класи для світських осіб, яким викладали нові мови, російську літературу і мову, математику, інженерну справу, артилерію, архітектуру, географію, малювання, а пізніше також фізику і природну історію (1773 р. ці класи виділились в окреме Казенне училище)[1].

Харківський колегіум був центром освіти Слобідської України до початку XIX в. У колегіумі навчалися представники всіх верств населення. Після відкриття Харківського університету (1805) Харківський колегіум став вузько становим навчальним закладом, а пізніше – знову духовною семінарією [4, с. 50].

Переяславський колегіум відкритий в 1738 році в місті Переяславі (нині Переяслав-Хмельницький). Його основною метою була підготовка духовенства для боротьби проти унії та католицизму на Правобережжі.

При колегіумі була бурса, де жили іногородні учні. Термін навчання тривав 6 років. Тут викладали російську, українську, грецьку, польську мови, поезію, риторику, діалектику, арифметику, геометрію, історію, спів. У колегіумі навчалися діти духовенства, козацької старшини, міщан, селян. З кінця 80-х рр. XVIII ст. колегіум називався семінарією. Після заснування в 1799 році класу філософії, а в 1800 році – класу богослов'я перетворився на суто духовний заклад. У 1862 р. семінарію було переведено до Полтави.

Певну роль у розвитку освіти на західно-українських землях грав Львівський університет, хоча заклад було засновано (1661 р.) з метою посилення колонізації українського населення. У договорі 1658 року між шляхетською Польщею і верхівкою козацької старшини було обумовлено відкриття в Україні двох вищих шкіл-академій на правах університету. Однак католицькі ієрархи і феодали розгорнули активну діяльність проти цього плану. Намагаючись випередити можливість відкриття академії на основі Львівської братської школи, вони запропонували обґрунтувати її у Львівській єзуїтській школі-колегії. Ці старання знайшли підтримку польського королівського двору. 20 січня 1661 року король Ян Казимир підписав диплом, який давав Львівській єзуїтській колегії "статус академії і титул університету" з правом викладання всіх сучасних університетських дисциплін і присвоєння вчених ступенів.

Природно, що в той час діяльність Львівського університету визначалася соціальними інтересами та ідеологічними установками Речі Посполитої. Але як культурно-освітній центр він не міг перебувати в ізоляції від суспільного життя, соціальних змін, впливу зарубіжних університетів. У складній соціальній ситуації виростили перші зерна наукової і педагогічної думки. Зміст університетської освіти, його структура, форми, методи та засоби навчання студентів, управління навчальним процесом обумовлювалися конкретними історичними умовами, характером завдань які стояли перед університетами на окремих етапах.

З часу заснування і до 1773 року Львівський університет був у повному підпорядкуванні та веденні єзуїтського ордена. Склад студентів поповнювався за рахунок випускників єзуїтської школи-колегії, яка функціонувала як середня школа і входила до структури університету. В університеті діяло два відділи – філософський і теологічний. Навчання проводилося за програмами єзуїтських шкіл, розробленими в кінці XIV століття. Відповідно до програми, відділ філософії був ніби то підготовчим. Студенти цього відділу протягом двох-трьох років освоювали, головним чином, філософську систему Аристотеля в її середньовічній інтерпретації. У невеликому обсязі вивчалася історія, географія, грецька мова. Після цього 4 роки слідувала богословська підготовка.

Навчання в університеті завершувалося отриманням наукового ступеня ліцензіата, бакалавра, магістра та доктора наук. Знання, які студенти отримували в університеті, а також методи навчання, стиль педагогічного керівництва мали своєю метою готувати войовничих фанатиків, які у своїй майбутній місіонерській діяльності мали захищати інтереси Католицької Церкви. Природно, що студентами університету могли стати тільки діти польської шляхти. Лише одиниці вихідців з народу, що приховують свою приналежність до православної віри, могли вчитися в університеті [9].

Занепад феодално-кріпосницьких відносин у другій половині XVII століття, розвиток ідей французьких просвітителів, відкриття в галузі природничих наук вплинули і на освітній процес: в університеті була відкрита кафедра математики, створений фізико-математичний кабінет, астрономічна обсерваторія, вводилося вивчення польської, французької та німецької мов, географії та історії як окремих предметів. Ці нововведення вплинули на зміст і якість підготовки студентів. Багато хто з них потім продовжив навчання в Києво-Могилянській академії і згодом стали викладачами Московської академії і Петербурзької семінарії. В той же час встановлюються зв'язки Львівського університету з культурними та навчальними закладами українських земель: Києво-Могилянською академією, Чернігівським, Харківським і Переяславським колегіумами, а також з європейськими університетами: Паризьким, Римським, Празьким. У друкарні університету видавалися праці вчених Києво-Могилянської академії, здійснювався обмін навчальною літературою. У 1773 році під тиском громадської думки Папа римський був змушений прийняти рішення про ліквідацію ордена єзуїтів. Це відбулося через рік після першого поділу Польщі, згідно з яким західно-українські землі стали належати Австрійській монархії.

На захоплених територіях австрійська влада продовжувала ту ж політику, що й магнатська Польща, тільки в "освіченій" формі. Уряд відводив значну роль організації освіти, у тому числі й вищої освіти. Передбачалася реформа трьох австрійських університетів – Віденського, Празького і Львівського. Перед ними ставилося завдання на перший план поставити не виховання вчених, а підготовку професійних кадрів – вчителів, суддів і священників [3].

У жовтні 1784 року імператор Йосиф II підписав диплом про оновлення університету. Крім факультетів філософського, юридичного, медичного і теологічного, до складу університету входила і гімназія. Вона була базою для комплектування контингенту учнів, а також "майданчиком" для педагогічної підготовки студентів.

Незважаючи на те, що навчання велось латинською мовою, окремі предмети викладалися і польською. Всі студенти перші три роки навчалися за програмою філософського факультету, який по суті залишався загальноосвітнім, підготовчим. Студенти, які отримали філософську освіту, переходили на один зі спеціальних факультетів, де продовжували освіту за відповідною програмою.

Особливе значення мало відкриття в 1787 році при університеті українського інституту, покликаного готувати, в першу чергу, вчителів для реальних і класичних гімназій, де навчалися українські діти. Незважаючи на те, що програма інституту була обмежена, прогресивне значення мало викладання українською

мовою. Український інститут в короткий період свого існування (до 1808 року) був провідником гуманітарної педагогічної освіти.

З початку XIX ст. в Австрії почалася реформа освіти, яка була спрямована на посилення впливу церкви, її проникнення в навчально-виховний процес. Відповідно до цієї реформи, з 1805 – 1817 р. університет називався ліцеєм. За своєю структурою і орієнтацією навчального процесу ліцей не відрізнявся від існуючих у той час університетів. Лише термін навчання в ліцеї був іншим. У 1817 році австрійський уряд повертає Львівському ліцею статус університету, йому присвоюється ім'я імператора Франца.

Під впливом революційних подій 1848 року австрійський уряд почав проводити політику національного лавірування. Він зробив низку "поступок" українському національному руху. Так, у 1849 році в університеті було засновано кафедру української мови та літератури, завідувачем якої став український філолог, поет, етнограф і історик Я. Головацький. У цьому ж році він був призначений ректором університету [6].

Тим не менше, австрійський уряд, надаючи перевагу в управлінні краєм польській шляхті, підтримував політику колонізації. Нелегкий був час для Львівського університету: він гірше за всіх університетів Австрії забезпечувався навчальними посібниками, літературою, мав найменшу кількість викладачів. В останній чверті XIX ст. на більш ніж тримільйонне українське населення Західної Галичини діяло лише 5 державних шкіл. У 1809 р. була заснована Київська гімназія, яка згодом (1811 р.) була віднесена до вищих навчальних закладів. У 1805 р. відкрито Харківський університет. У першій чверті XIX ст. виникли привілейовані навчальні заклади, що сполучали курс середніх і вищих шкіл: Кременецький ліцей (1803), Рішельєвський ліцей в Одесі (1817), Гімназія вищих наук князя І.А. Безбородько у Ніжині (заснований в 1820 р.). Після польського повстання 1830-1831 рр. Кременецький ліцей був закритий. У 1834 р. створено Київський університет. Крім привілейованих чоловічих навчальних закладів, відкривалися станові жіночі навчальні заклади – інститути шляхетних дівчат у Харкові (1812), Полтаві (1817), Одесі (1828), Керчі (1835), Києві (1838). Набагато гірше справа йшла на Буковині. Тут не було жодного вищого навчального закладу до кінця третьої чверті XIX в. Тільки 16 листопада 1874 року рада міністрів Австрії, розглядаючи питання про заснування нового університету, зупинила свій вибір на Чернівцях. У 1870 році в Чернівцях було відкрито вчительську чоловічу гімназію, а 7 грудня 1874 року прийшов дозвіл на створення Чернівецького університету. Засновники Чернівецького університету переслідували мету перетворити його на зняття національного покріпачення місцевого населення. Мовою викладання в університеті офіційно була проголошена німецька. Таким чином, інтереси корінного населення, і, насамперед, його найбільшої етнічної групи – українців – ігнорувалися [8].

У Східній Галичині, на Буковині, у Закарпатській Україні на початку XIX ст. не було жодного вищого навчального закладу з українською мовою викладання. У Львівському університеті викладання велося польською, у Чернівецькому університеті – німецькою мовою.

У 60-70-ті рр. XIX ст. поступово формувалася система підготовки вчителів, зокрема для початкових шкіл. Наприкінці 70-х рр. були створені трирічні вчительські семінарії, які будували свою роботу на базі двокласних училищ. Серед перших вчительських семінарій – Коростишівська (заснована в 1869 р.), Херсонська (1871), Аккерманська (1872), Переяславська (1878). На західно-українських землях вчителів для народних шкіл готували вчительські семінарії – Львівська, Чернівецька, Мукачівська, Ужгородська та ін. Вчителів для повітових училищ, церковноприходських шкіл, вищих початкових і міських училищ готували вчительські інститути. Перший вчительський інститут створений у Глухові (1874).

Серед прогресивних педагогів України, які внесли в другій половині XIX – на початку XX ст. вагомий внесок у розвиток освіти та педагогічної думки, – А. В. Духнович, Н. Ф. Левицький, Т. Г. Лубенець, Б. Д. Грінченко, Х. Д. Алчевська, С. М. Ковалів та інші.

Розвиток капіталізму, боротьба прогресивної громадськості обумовили подальше зростання вищої школи. В Україні центрами наукової думки, підготовки вчених, вчителів середніх шкіл, лікарів, юристів та інших фахівців були Харківський, Київський і Новоросійський (в Одесі) університети, Ніжинський історико-філологічний інститут (1875), на західно-українських землях – Львівський і Чернівецький університети. Фахівців для промисловості і сільського господарства готували Харківський ветеринарний інститут (1851), Харківський технологічний інститут (1885), Київський політехнічний інститут (1898), Катеринославське вище гірниче училище (1899), Львівський політехнічний інститут (1844), Академія ветеринарної медицини у Львові (1897) та ін. Функціонували вищі жіночі курси в Києві (з 1878 р.), Одесі (з 1906 р.), Харкові (з 1913 р.), жіночий медичний інститут у Києві (з 1907 р.) [7, с. 79].

Харківський університет заснований у 1805 р. за ініціативою В. Каразіна. До революції в його складі було 4 факультети: фізико-математичний, історико-філологічний, медичний і юридичний, 8 наукових товариств, астрономічна обсерваторія, фундаментальна бібліотека. Численні наукові школи, що виникли в Харківському університеті, сприяли становленню вітчизняної науки. В університеті вчилися і працювали відомі вчені: математики М. В. Остроградський, О. М. Ляпунов, В. А. Стеклов, поет П. П. Гулак-Артемовський, біолог І. І. Мечніков, історик М. Костомаров, композитор М. В. Лисенко, письменник М. П. Старицький та ін. Харківський університет зіграв важливу роль в розвитку національної культури українського народу. У 1816-1819 рр. тут видавався журнал "Український вісник", в 1824 – 1825 рр. – "Український журнал". За роки Радянської влади університет виріс в одне з найбільших науково-навчальних закладів. На його базі існували Академія теоретичних знань (1920 – 1921 рр.), Інститут народної освіти (1921 – 1930 рр.), Інститут професійної

освіти і Фізико-хіміко-математичний інститут (1930-1933). Медичний і юридичний факультети були перетворені в самостійні інститути [10, с. 11].

Новоросійський університет було засновано з ініціативи М. І. Пирогова в Одесі в 1865 р. на базі Рішельєвського ліцею. Після 1917 р. його реорганізовано в низку самостійних вищих навчальних закладів. З 1933 року носить ім'я Одеського. З Новоросійським університетом пов'язана діяльність видатних вчених: І. І. Мечнікова, І. М. Сеченова, А. О. Ковалевського, Е. М. Щепкіна та ін.

Ніжинський історико-філологічний інститут був створений у 1875 р. на базі Ніжинського ліцею. Інститут готував учителів класичних мов, російської мови та історії для середніх навчальних закладів. Серед студентів були представники селян, міщан та інших верств населення. Закінчили його історик Державін, художник Н. С. Самокиш, педагог П. К. Волинський та ін. У 1920 р. реорганізований у Ніжинський інститут народної освіти.

Таким чином, університети як центри навчальних округів сприяли швидкому розширенню мережі гімназій, ліцеїв, повітових і комерційних училищ, шкіл. Створені при університетах педагогічні інститути вперше в історії університетської педагогічної освіти поставили питання про спеціальну підготовку вчителів як в умовах очної форми, так і екстерном. Провідні вчені та викладачі університетів активно допомагають школі, освіті народу. При університетах організуються курси для вчителів гімназій, проводяться перші вчительські з'їзди. Створені вченими університетів наукові товариства об'єднують не тільки викладачів університетів, але й учителів, широкую педагогічну громадськість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Миловидов А. Недільні школи на Чернігівщині 1860 рр / А. Миловидов // Чернігів і Північне Лівобережжя. – К., 1928.
2. История Киева в четырех томах. – Т.2. – К. : Наукова думка, 1983.
3. Нариси історії українського шкільництва. 1905 – 1933: навчальний посібник / За ред. О. В. Сухомлинської. – К. : Заповіт, 1996. – 304 с.
4. Развитие народной освіти и педагогической мысли на Украине X – поч. XX ст.: Нариси / відп. ред. М. Д. Ярмаченко та ін. – К., 1991.
5. Сімович В. Українське шкільництво на Буковині // Праці Укр. педагог. т-ва в Празі. Т.1. – Прага, 1932.
6. Ступарик Б. М. Шкільництво Галичини (1772 – 1939 рр.) / Б. М. Ступарик. – Івано-Франківськ, 1994.
7. Ступарик Б. М. Національна школа: витоки, становлення / Б. М. Ступарик. – Івано-Франківськ, 1992.
8. Сухенко Т. В. Середня жіноча освіта в Україні (XIX – початок XX ст.): автореф. ... дис. канд. істор. наук : 07.00.01 / Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка / Т. В. Сухенко. – К., 2001. – 20 с.
9. Танклер Х. Л. Университеты России в первой половине XIX в. : Вестник высшей школы / Х. Л. Танклер, Е. А. Князев. – М. : Печатное дело, 1988. – № 9. – С. 11 – 19.
10. Фомин П. Начальное народное образование в Харьковской губернии / П. Фомин. – Х., 1899.
11. Харьковский государственный университет, 1805-1980 : сборник статей. – Х. : Вища школа, 1980. – 159 с.

УДК 378.4

Горецька О. П.

асистент кафедри філології і методики початкової освіти
Прикарпатського національного університету
ім. Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ)

ЖІНКИ-ПЕДАГОГИ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ ПРО ПЕДАГОГІЧНУ КУЛЬТУРУ ВЧИТЕЛЯ

У статті розкрито погляди жінок-педагогів К. Малицької, У. Кравченко, М. Підгірянки, О. Цегельської, К. Гриневич, Є. Ярошинської на проблеми формування педагогічної культури вчителя.

Ключові слова: педагогічна культура, жінки-педагоги, Західна Україна, автобіографічні повісті, художні образи вчителів.

Горецкая О. П. Женщины-педагоги Западной Украины конца XIX – начала XX столетия о педагогической культуре учителя. В статье раскрыты взгляды женщин-педагогов К. Малицкой, У. Кравченко, М. Подгирянки, Е. Цегельской, К. Гриневич, Е. Ярошинской на проблемы формирования педагогической культуры учителя.

Ключевые слова: педагогическая культура, женщины-педагоги, Западная Украина, автобиографические повести, художественные образы учителей.

Horetska, O. Western Ukrainian Women Teachers of late XIX – early XX century about Teachers' Pedagogical Culture. This article studies the views of such women teachers as K.Malytska, Uliana Kravchenko, Maria Pidhiryanka, O.Tshehelska, K.Hrynevych, Ye.Yaroshynska on the problem of formation of pedagogical culture.

Key words: pedagogical culture, women teachers, Western Ukraine, autobiographical novel, artistic images.

Одним з найважливіших напрямів реформування системи освіти, як зазначається у Державній національній програмі “Освіта. Україна ХХІ століття”, є підготовка нового покоління педагогів, які б творчо